

Zbigniew Pawlak

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

e-mail: zpawlak@zpawlak.com.pl

Andrzej Smoleń

Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie

e-mail: ansmolen@poczta.onet.pl

Etyczne problemy w działalności gospodarczej spółek kapitałowych w sporcie kwalifikowanym

1. Wstęp

Po 1989 r. w Polsce powołano do życia ponad 160 spółek kapitałowych w sporcie kwalifikowanym, w tym 6 spółek zarządzających ligami zawodowymi. Podejmując decyzję o stworzeniu podstaw prawnych umożliwiających przekształcanie klubów sportowych będących stowarzyszeniami w spółki kapitałowe (najpierw akcyjne, a później także z ograniczoną odpowiedzialnością) zakładano m.in. zwiększenie przejrzystości ich działania, zwłaszcza na płaszczyźnie finansowej. Dotychczasowe formuły prawne, dopuszczające rozwijanie sportu zawodowego w stowarzyszeniach dobrowolnych o celach niezarobkowych były nie do przyjęcia w nowoczesnej gospodarce rynkowej.

Proces tworzenia spółek kapitałowych w sporcie kwalifikowanym początkowo postępował dosyć powoli, nabierając wyraźnego przyspieszenia po 2000 r. To przyspieszenie było po części wymuszone przez regulacje zewnętrzne (ustawowe) oraz przez regulacje wewnętrzne wprowadzane przez polskie związki sportowe. W niektórych dyscyplinach sportu (np. grach zespołowych) jednym z warunków uzyskania licencji umożliwiającej uczestnictwo w lidze zawodowej było przekształcenie dotychczasowego klubu sportowego o statusie stowarzyszenia w sportową spółkę akcyjną.

Polityka zorientowana na tworzenie spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, niewątpliwie słusza z perspektywy zwiększenia przejrzystości sportu zawodowego, w warunkach wolnego rynku, doprowadziła do wystąpienia szeregu nowych zjawisk na poziomie zarządzania tymi organizacjami, wymagających analizy i refleksji także z perspektywy etycznej.

W niniejszej pracy zwrócono uwagę na niektóre problemy etyczne w działalności spółek kapitałowych w sporcie kwalifikowanym, w tym w szczególności na problemy:

- 1) ograniczonej odpowiedzialności wobec wierzycieli spółek, które zaprzestały prowadzenia działalności, a nie zostały postawione w stan likwidacji bądź upadłości,
- 2) utrudnionej rozpoznawalności poszczególnych spółek na skutek częstego zmieniania ich firm oraz nazw drużyn występujących w rozgrywkach,

- 3) niedookreśloności statusów społecznych zawodników i trenerów tych spółek, ich praw i obowiązków,
- 4) naruszania tożsamości spółek w następstwie realizacji strategii przejęć i fuzji.

Materiał badawczy stanowiła literatura fachowa z zakresu omawianej problematyki, sprawozdania zarządów z działalności tych spółek oraz inne dokumenty na temat działalności omawianych podmiotów znajdujące się w wydziałach gospodarczych Krajowego Rejestru Sadowego.

2. Niejasna sytuacja odpowiedzialności spółek, które zaprzestały prowadzenia działalności, a nie zostały postawione w stan likwidacji ani upadłości

Na podstawie zebranych danych ustalono, że spośród 165 spółek kapitałowych, powołanych do życia w latach 1989–2010, zaprzestało działalności gospodarczej około 50 podmiotów.

Głównym powodem zaprzestania działalności gospodarczej była najczęściej trudna sytuacja finansowa tych spółek oraz postępujące zadłużenie. Przed zaprzestaniem działalności gospodarczej zarządy niektórych z nich próbowały opracowywać i wdrażać w życie programy naprawcze. Tak było np. w przypadku „Unii Tarnów” SSA, której Zarząd taki program naprawczy próbował realizować w 2005 r. Realizując programy naprawcze podpisywano umowy cywilno-prawne na redukcję zobowiązań z wierzycielami. W pierwszej kolejności zaspokajano roszczenia wierzycieli z tytułami egzekucyjnymi. W 2006 r. w wyniku nie zrealizowania warunków umowy przez ważnego sponsora, sytuacja Spółki gwałtownie się pogorszyła i nie udało wypłacić miesięcznych wynagrodzeń zawodnikom, które wówczas kształtowały się na poziomie 4–5 tys. USD. W związku z niepowodzeniem wdrożenia w życie programu restrukturyzacji, Zarząd wystąpił z wnioskiem do Sądu Rejonowego o ogłoszenie upadłości Spółki.

Podobna sytuacja wystąpiła w przypadku „Polonia Bytom” SSA., która od 2002 r. prowadziła działalność gospodarczą uzyskując przychody z – dzierżawionego od Urzędu Miasta Bytomia – targowiska. W maju 2003 r., Urząd Miasta w Bytomiu odebrał Spółce targowisko, będące głównym źródłem jej przychodów. W tej sytuacji, Spółka od 2004 r. zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej. Po odrzuceniu wniosku o upadłość przez Sąd Rejonowy w Katowicach w marcu 2004 r. Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy podjęło uchwałę o rozpoczęciu procedur likwidacji Spółki.

W sytuacji kiedy roszczenia wobec spółek zgłaszało wielu wierzycieli, a one same nie posiadały majątku oraz środków płynnych na rachunkach bankowych, sądy odrzucały wnioski o ogłoszenie upadłości bądź likwidacji spółek. Decyzje sądów wynikały z przekonania, że spółki te nie są w stanie pokryć kosztów postępowania upadłościowego, nie mówiąc o roszczeniach zgłaszanych przez poszczególnych wierzycieli. Kierując się taką logiką postępowania, procedury likwidacyjne bądź upadłościowe rozpoczęto tylko w 15 spółkach kapitałowych w sporcie kwalifikowanym.

Procedury likwidacyjne uruchomiono w stosunku do 12 spółek: „Dwory Unia” SSA, Górnik Wałbrzych SSA, IKS Jeziorak SSA, Mazowiecki Klub Sportowy SSA, Odra Opole SSA, Sekcja Piłki Nożnej „Widzew” SSA, Somali SSA, SSA „Hetman Energetyk”

w Zamościu, SSA „Pogoń” SA w Rudzie Śląskiej, „Start” SSA, Toruńska SSA, „Unia Tarnów” SSA. Procedurę likwidacyjną zakończono w przypadku trzech z tych spółek: Górnika Wałbrzych SSA (31.12.2003 r.), IKS Jeziorak SSA (31.03.2004 r.), SSA „Hetman Energetyk” w Zamościu (29.06.2006 r.). Procedury likwidacyjne w przypadku tych trzech podmiotów trwały odpowiednio: 38, 29, 14 miesięcy. Dwie spośród trzech zlikwidowanych spółek zostały wykreślone z KRS. W przypadku IKS Jeziorak SSA procedurę likwidacyjną wprowadzie zakończono 31.03.2004 r. ale sprawozdanie likwidacyjne nie zostało zatwierdzone z powodu braku quorum. W niektórych spółkach, w których nie zakończono procedur likwidacyjnych, trwały już one ponad 5 lat (np. w przypadku Mazowieckiego Klubu Sportowego SSA, Odry Opole SSA, SSA „Pogoń”, „Start” SSA, „Toruńskiej” SSA). Sprawnie i szybko przebiegła procedura likwidacyjna tylko w przypadku SSA „Hetmana Energetyk” w Zamościu. W wyniku likwidacji tej spółki zakończonej 29.06.2006 r. nastąpił podział masy likwidacyjnej pomiędzy akcjonariuszy proporcjonalnie do opłaconych udziałów.

Procedury upadłościowe w latach 2005–2006 uruchomiono w stosunku do trzech podmiotów: „Bobry” SSA, Koszykówka Mężczyzn SSA, „Szczakowianka” SSA. Żadna z nich nie została zakończona.

Większość jednak spółek, które zaprzestały działalności gospodarczej, nie zostało postawionych w stan likwidacji ani upadłości (ponad 30 spółek, tj. ok. 70% podmiotów). Wśród nich znajdowały się m.in. takie spółki jak: „3 U” SSA w Czeladzi, Akademicki Zespół Sportowy Nysa SSA w Nysie, Górniczy Klub Sportowy „Naprzód–23” Rydułtowy SSA, Górnik Radlin Sp. z o.o. w Wodzisławiu Śląskim, Klub Piłkarski Wersal Podlaski – Wasilków S.A., Klub Piłkarski Polonia SSA (tzw. 2-ga Polonia), Noteć Inowrocław SSA, Pęclaw Junajtet” SSA, Pogoń Szczecin SSA (tzw. 1-sza Pogoń), „SMS” SSA w Łodzi, „SMS” SSA w Nowym Sączu, SSA „Imperial” w Tychach, SSA „Podhale”, Towarzystwo Sportowe „Sokół” S.A. w Pniewach, Wawel Kraków – Piłka Nożna SSA, Wojskowy Warszawski Klub Piłkarski „Legia” Warszawa SA, WKS Śląsk Piłka Ręczna Sp. z o.o., Zawodowa Grupa Kolarska Mróz SSA.

Niektóre z wymienionych powyżej spółek zakończyły działalność gospodarczą już przed rokiem 2001 i nie przerejestrowały się do KRS. Dotarcie do dokumentów tych spółek było utrudnione z uwagi na to, że informacje o nich znajdowały się wyłącznie Rejestrze Handlowym w dziale B (tzw. rejestr RHB), czyli w rejestrze nie posiadającym wersji elektronicznej.

Spółki, które zaprzestały prowadzenia działalności gospodarczej nie składały sprawozdań z działalności zarządów ani sprawozdań finansowych. Nie rozwiązany pozostawał problem zobowiązań tych spółek wobec wierzycieli, a niekiedy także wobec własnych pracowników, którzy poprzez sądy – niekiedy bezskutecznie – poszukiwali swoich dawnych pracodawców w celu zebrania np. informacji niezbędnych do wyliczenia własnego kapitału początkowego. Dla przykładu: do Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy (Wydziału Gospodarczego KRS) jeszcze w 2006 r. kierowane były pisma od Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, czyli instytucji próbującej wyegzekwować należności od dłużnika – Wojskowego Warszawskiego Klubu Piłkarskiego „Legia” S.A., który de facto nie prowadził działalności gospodarczej od ponad 10 lat.

Nieznany dla sądów i wierzycieli pozostawał też często aktualny skład personalny władz spółek, które zaprzestały działalności, a także adresy ich siedzib.

3. Problemy z rozpoznawalnością spółek na skutek częstej zmiany ich firm oraz nazw drużyn występujących w rozgrywkach

Niektóre spółki kapitałowe w sporcie kwalifikowanym w okresie swojej działalności dwa, trzy, a czasem i więcej razy zmieniały swoją firmę stając się trudno rozpoznawalnymi dla osób luźno związanych z branżą sportu. Przykłady spółek, które znacząco zmieniały swoje firmy w okresie swojej działalności przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Przykłady spółek kapitałowych w sporcie kwalifikowanym, które znacząco zmieniły firmę w okresie swojej działalności

Lp.	Nazwy spółek	Inne firmy pod którymi występowały spółki
1.	Gdyński Klub Koszykarski Arka” SA	„Trefl” SSA
2.	GKS „Katowice” SSA	Dospel Katowice SSA
3.	„KS Carlos – Astol Jelenia Góra” Sp. z o.o	„KS Finepharm Jelenia Góra” Sp. z o.o
4.	„Largo SSA”	„Cztery Pory Roku” SSA
5.	Orkan Rumia SSA	Zatoka Puck SSA, Luzino SSA
6.	Polonia Bytom SSA	Spółka Sportowa „Zasada – Brzeziny Śląskie” SA
7.	Towarzystwo Sportowe „Sokół SA”	KS „Elektromis” SA, Towarzystwo Sportowe „Tygodnik Miliarder” SA
8.	Tower Golf Club SSA	Gdański Klub Golfowy SSA
9.	Wisła Płock SA	Zakładowy KS Petrochemia Płock SSA, Orlen SSA
10.	Zawisza Bydgoszcz SA	„Kujawiak Włocławek” SA

Licznym zmianom podlegały też nazwy drużyn spółek, pod którymi występowały one w rozgrywkach. W tabeli 2 przedstawiono przykłady spółek, których drużyny występowały w rozgrywkach pod innymi nazwami niż nazwy spółek.

Tabela 2. Przykłady spółek, których firmy były inne niż nazwy drużyn sportowych pod którymi występowały one w rozgrywkach

Lp.	Nazwy spółek	Nazwy drużyn zarządzanych przez spółki
1.	Basketball Investments Sportowa Spółka Akcyjna w Gdyni	Lotos Clima Gdynia, Lotos PKO BG Gdynia, Lotos Gdynia
2.	J.W. Construction Akademicki Związek Sportowy Politechniki Warszawskiej S.A. (Akademicki Związek Sportowy Politechniki Warszawskiej S.A.)	Wózki BT AZS Politechnika Warszawska, J.W. Construction OSRAM Politechnika Warszawska, Neckerman AZS Politechnika Warszawska
3.	Klub Koszykarski Polonia Warszawa SSA	Polonia Warbud Warszawa, Polonia SPEC Warszawa, Polonia Azbud Warszawa
4.	Mazowiecki Klub Sportowy Sportowa Spółka Akcyjna	Hoop Pekaes Pruszków, Hoop Błachy Pruszyński Pruszków, Błachy Pruszyński Pruszków, Old Spice Pruszków
5.	Piłka Siatkowa AZS – UWM Sportowa Spółka Akcyjna	PZU AZS Olsztyn, Mlekpól AZS Olsztyn
6.	„Śląsk Wrocław” SSA we Wrocławiu	Idea Śląsk Wrocław, Bergson Śląsk Wrocław, ASCO Śląsk Wrocław
7.	Ślupskie Towarzystwo Koszykówki Sportowa S.A.	Energa Czarni Słupsk

8.	Sportowa Spółka Akcyjna „Ostrów” w Ostrowie Wielkopolskim	Malfarb Budrem Stal Ostrów, Degusta Malfarb Stal Ostrów, Gipsar Stal Ostrów, Atlas Stal Ostrów
9.	Starogardzki Klub Sportowy Sportowa S.A.	„SKS Polpharma” (zespół w I lidze), „SKS Amber” (zespół w II lidze), Polpharma Starogard Gdański
10.	Unia Tarnów SSA ¹	Unia Wisła Paged Kraków, Platinum Wisła Kraków, DGP Azoty Unia Tarnów, Unia Tarnów

Dosyć częste zmiany firm spółek oraz nazw drużyn, które występowały w rozgrywkach były konsekwencją zmian sponsorów strategicznych i tytularnych. Zmiany te utrudniały ich identyfikację. Sytuację dodatkowo komplikował fakt, że obok klubów sportowych o statusie spółek kapitałowych funkcjonowały także kluby sportowe – stowarzyszenia posiadające nazwy niekiedy bliźniaczo podobne do nazw spółek.

4. Problemy z dookreśleniem statusów społecznych zawodników i trenerów spółek – ich praw i obowiązków

W spółkach kapitałowych w sporcie kwalifikowanym występowało duże zróżnicowanie statusów społecznych zawodników. Dyferencjacja ta była szczególnie widoczna na płaszczyźnie prawnej i materialnej. Pojawiały się pytania dotyczące przyczyn, uwarunkowań oraz logiki takiego zróżnicowania. Jak się wydaje, duże zróżnicowanie statusów społecznych zawodników spółek wynikało w dużym stopniu z trudności dookreślenia statusów prawnych osób należących do tej kategorii zawodowej. W Polsce początkowo uznawano, że zawodnikami profesjonalistami są wyłącznie osoby zatrudniane na podstawie umów o pracę. Następnie do zawodowców zaczęto wliczać także osoby zatrudniane na podstawie umów cywilno-prawnych.

Postulat, aby do zawodników profesjonalnych włączyć – obok osób, które podpisują umowy o pracę lub umowy cywilnoprawne – także zawodników będących przedsiębiorcami w rozumieniu ustawy o działalności gospodarczej, został podniesiony na Kongresie „Unia Europejska i sport: wspieranie dialogu społecznego w europejskim piłkarstwie zawodowym”, zorganizowanym w 2004 r. w Warszawie². Obecnie taki status przedsiębiorców posiada większość zawodników występujących w spółkach żużlowych.

Inne wątpliwości natury etycznej związane ze statusem społecznym sportowców profesjonalnych powstawały w związku z podpisywaniem umów o pracę z zawodnikami niepełnoletnimi. Według A. Wacha, w prawodawstwie współczesnych państw brakuje odrębnych regulacji prawnych dotyczących ochrony prawnej sportowców niepełnoletnich. Na skutek ich braku podpisywanie przez opiekunów prawnych zawodników kontraktów długoterminowych z klubami lub sponsorami może naruszać ich interes prawny, wówczas

¹ Spółka ta, w pewnym okresie czasu, dzierżawiła miejsce w koszykarskiej Ekstraklasie podmiotowi o nazwie Koszykówka Mężczyzn SSA z Krakowa, czyli spółce powstałej na bazie sekcji Wisły Kraków SSA. Bez znajomości tego faktu nie można zrozumieć niektórych nazw drużyn, pod którymi występowała ona w rozgrywkach Ekstraklasy.

² M. Stopczyński, *Kongresy. Konferencje. Unia Europejska i sport: wspieranie dialogu społecznego w europejskim piłkarstwie zawodowym*, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 3–4, Warszawa, 2.04.2004.

kiedy będą już pełnoletni. Tego typu kontrakty mogą być unieważniane. Tak stało się z kontraktem podpisanym na okres 7 lat przez rodziców 17-letniego piłkarza z ŁKS Płak SSA. Sąd Okręgowy w Łodzi uznał, że zawarcie takiego kontraktu było czynnością przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka. Uznano, że w myśl art. 101 § 3 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego *rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na wykonywanie takich czynności przez dziecko*³.

Niedopowiedzenia i wątpliwości natury etycznej pojawiają się także przy podpisywaniu kontraktów z zawodnikami zagranicznymi, kiedy to najczęściej dochodzi do podpisywania tzw. umów gwarantowanych. Treść i warunki takich umów okryte są zwykle mgłą tajemnicy i przynajmniej częściowej niewiedzy.

Reasumując należy stwierdzić, że zawodnicy spółek mogą być zatrudniani w formie: umów o pracę, umów cywilno-prawnych, umów o świadczenie usług, kontraktów gwarantowanych. Na umowę zlecenie dosyć często zatrudniani są zawodnicy uczący się i studiujący. Podpisywanie kontraktów gwarantowanych stało się niemal regułą w odniesieniu do koszykarzy zagranicznych.

Bliżej nieokreślone są zasady i kryteria wynagradzania zawodników w spółkach sportowych. Z zebranych danych na temat wysokości wynagrodzeń zawodników w tych spółkach wynika, że koszty z tytułu wynagrodzeń mogą być znaczne i stanowić nawet 60–80% wszystkich kosztów spółek.

Z uwagi na bardzo „delikatną materię” wynagradzania zawodników, wskazane byłoby opracowanie przejrzystego systemu umów i wydatków kontraktowych. Na potrzebę zmian w tym zakresie zwracały już uwagę, kilka lat temu, władze Groclin Dyskobolia SSA w Grodzisku Wielkopolskim. *Bardzo istotne dla transparentności wydatków kontraktowych, wydaje się systematyczne wprowadzenie nowej formuły zawieranych z piłkarzami kontraktów, warunkujących wysokość ich uposażenia od faktycznej wartości zaprezentowanej na boisku i wymiernych rezultatów ich pracy treningowej*⁴. Zarząd tej Spółki opracował w 2005 r. jednolity dla wszystkich klubów Ekstraklasy wzór kontraktu stwarzający pracodawcom *możliwość elastycznego sterowania wysokością sumy kontraktowej zawodnika i wyeliminowania patologii płacenia piłkarzom bez względu na ich rzeczywistą, aktualną wartość oraz wkład pracy w wynik zespołu*⁵.

Szereg wątpliwości natury etycznej wzbudzają także zasady zatrudniania i zwalniania trenerów w spółkach sportowych. Szczególnie dużo wątpliwości wzbudza zwłaszcza sytuacja częstego zwalniania trenerów pierwszych drużyn spółek, których zawodnicy nie osiągnęli zaplanowanych przez zarządy spółek rezultatów.

Sytuacja częstego zwalniania trenerów miała np. wielokrotnie miejsce w Klubie Sportowym Piłkarskim „Polonia” Warszawa SSA, którego większościowym akcjonariuszem jest J. Wojciechowski – właściciel J.W. Construction SA. Głównym powodem częstego zwalniania trenerów było nie osiąganie przez nich satysfakcjonujących wyników sportowych – ustalanych zwykle przy zawieraniu umów.

³ A. Wach, *Prawna ochrona niepełnoletniego sportowca*, „Sport Wyczynowy” 2005, nr 1–2, s. 79.

⁴ Sprawozdanie Zarządu z działalności gospodarczej Sportowej Spółki Akcyjnej „Groclin – Dyskobolia” w 2005 r., s. 5.

⁵ Tamże, s. 5.

Stawianie warunków pracownikowi co do rezultatu – przy zawieraniu umowy – wzbudza kontrowersje nawet wśród prawników. Zdaniem M. Niedośpiała, umowy o pracę z trenerami powinny być umowami starannego działania a nie rezultatu. W związku z tym trenerów przy zawieraniu umów nie powinno się zobowiązywać się do wygrania określonych liczby meczów lub zajmowania ściśle określonych miejsc w rozgrywkach ligowych. Niedopuszczalne *jest zastrzeżenie warunku zawieszającego lub rozwiązującego przy zawarciu lub rozwiązaniu umowy o pracę (w drodze czynności jednostronnej lub dwustronnej)*⁶. Podobne stanowisko w tej kwestii prezentuje M. Stopczyński. *Umieszczenie w umowach o pracę z trenerem warunku rozwiązującego umowę w przypadku nieosiągnięcia określonego rezultatu sportowego jest sprzeczne z podstawowymi cechami stosunku, takimi jak nie przenoszenie na pracownika ryzyka, prowadzonej przez pracodawcę działalności, oraz przekształcenia umowy starannego działania w de facto umowę rezultatu*⁷.

W polskiej praktyce sądowniczej zdarzały się jednak wyroki Sądu Najwyższego, który rozpatrując sprawy rozwiązania umów o pracę (trenerów z klubem sportowym), stawał na stanowisku, że w pewnych sytuacjach, a w szczególności wtedy gdy obie strony zgodziły się wcześniej na jej rozwiązanie pod warunkiem, możliwe jest rozwiązanie umowy za porozumieniem stron.

Należy zauważyć, że problemy z dookreśleniem statusów prawnych zawodników profesjonalnych i trenerów występują nie tylko na poziomie funkcjonowania spółek kapitałowych w sporcie kwalifikowanym w Polsce, ale są egzemplifikacją ogólniejszych problemów występujących w sporcie zawodowym niemal na całym świecie, w tym w szczególności w krajach Unii Europejskiej⁸.

5. Problemy z tożsamością niektórych spółek powstałych w następstwie przejęć i fuzji

Problemy z określeniem tożsamości spółek mogą niekiedy pojawiać się w związku z realizacją strategii przejęć i fuzji. Tego typu problemy zauważono np. w środowisku piłkarskim Polonii Warszawa i Lecha Poznań oraz w przypadku niektórych spółek powołanych do życia przez biznesmanów Antoniego i Edwarda Ptaków.

W przypadku warszawskiego klubu piłkarskiego posiadającego w nazwie człon „Polonia” miało miejsce utworzenie trzech spółek o zbliżonych nazwach. Firmy pod którymi

⁶ M. Niedośpiał, *Czy dopuszczalny jest warunek przy zawarciu (rozwiązaniu) z trenerem umowy o pracę? (na marginesie orzeczenia Sądu Najwyższego z 20.VI.2001r., I PKN 474/00)*, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 11–12, s. 54.

⁷ M. Stopczyński, *Zatrudnianie trenerów – formy prawne a interesy stron*, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 1–2, s. 50.

⁸ Problemy te, najogólniej mówiąc, dotyczą praw i obowiązków zawodników zawodowo uprawiających sport. Od strony formalno-prawnej szczególne znaczenie miał wyrok Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu z 1995 r. (w tzw. sprawie Bosmana) oraz powołanie do życia Międzynarodowej Federacji Związków Zawodowych Piłkarzy (FIFPro). Przedstawiciele tej ostatniej organizacji spotykają się cyklicznie na kongresach i spotkaniach roboczych (por. np.: W. Cajsels, *Kongres Międzynarodowej Federacji Związków Zawodowych Piłkarzy (FIFPro)*, Buenos Aires, 25–28.11.2003, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 1–2 oraz W. Cajsels, *Spotkanie robocze państw – członków Międzynarodowej Federacji Związków Zawodowych Piłkarzy (FIFPro) z krajów Unii Europejskiej*, Bruksela 10–11.03.2004 r., „Sport Wyczynowy”, 2004, nr 3–4).

działały były bliźniaczo podobne, lecz ich rodowody i okoliczności powstania całkowicie odmienne. Pierwsza z nich o nazwie Klub Piłkarski „Polonia” SSA została zawiązana 24.07.1995 r. i prowadziła aktywną działalność do 2002 r. Druga spółka o zbliżonej nazwie Klub Sportowy Piłkarski Polonia SSA rozpoczęła działalność 28.08.2003 r. Rok 2007 zakończyła ze stratą blisko 5,4 mln zł. Ambicją właściciela i kibiców tej spółki było występowanie w Ekstraklasie. Dążąc do realizacji tego celu zdecydowano się na przejęcie (wykup) I drużyny Groclin Dyskobolia SSA. W celu uproszczenia procedur formalnych nie powołano do życia nowej spółki lecz przejęto Groclin Dyskobolia SSA, zmieniając jej nazwę na KSP Polonia SSA. W ten sposób, poprzez zmianę nazwy, powstała w warszawskim środowisku piłkarskim trzecia „Polonia” będąca de facto Groclinem Dyskobolia. Pierwsza drużyna KSP Polonia SSA w latach 2008–2010 zajmowała czołowe miejsce w rozgrywkach Ekstraklasy, ale jej zawodnicy postrzegali kulturę organizacyjną jako mało wiarygodną, spójną i funkcjonalną⁹.

Analizując poziom tożsamości spółek sportowych tworzonych na bazie marki „Lech Poznań” zauważyć należy, że spółka KKS Lech Poznań SSA (wpisana do KRS 22.04.2002 r. pod numerem 106641) przez kilka lat nie rozpoczęła faktycznie działalności gospodarczej. Prowadzeniem I ligowej drużyny piłkarskiej Lecha Poznań zajmowało się stowarzyszenie Wielkopolski Klub Piłkarski Lech Poznań. Fuzja pomiędzy Lechem Poznań a Amicą Sport SSA, która miała miejsce w 2006 r., była de facto fuzją WKP Lech Poznań z Amicą Sport SSA.

Do fuzji Amici Sport SSA z WKP Lech Poznań doszło w sytuacji zadłużenia WKP Lech Poznań, które sięgało 20 mln zł. Władze Koncernu Amica Wronki S.A – właściciela Amici Sport SSA zdecydowały się na odpłatne przejęcie nazwy, herbu i tradycji Lecha Poznań. Aby to mogło nastąpić dotychczasowy podmiot KKS Lech Poznań SSA wpisany do KRS pod numerem 106641 musiał zmienić nazwę na „Somali SSA i rozpocząć proces likwidacji.

Przejęcie nazwy KKS Lech Poznań SSA przez „Amica Sport” SSA nastąpiło w dniu 30.05.2006 r.

Przeniesienie prawa własności do marki i tradycji Lecha Poznań na „Amicę Sport” SSA spowodowało, że to Spółka z Wronek stała się spadkobierczynią długoletniej historii poznańskiego klubu. Podpisanie umowy najmu stadionu przez nowopowstały KKS Lech Poznań SA z władzami miasta Poznań, umożliwiło mu prowadzenie rozgrywek na stadionie w Poznaniu i „uwiarygodniło” go jako klub poznański.

Analizując spółki kapitałowe w sporcie kwalifikowanym założone przez Antoniego i Edwarda Ptaka – z perspektywy ich tożsamości – można zauważyć, że sięgały one do historii i tradycji 4 klubów:

1. Łódzkiego Klubu Sportowego w Łodzi założonego w 1908 r. (SPN ŁKS – Ptak SSA oraz „ŁKS–Ptak” SSA).
2. Klubu Sportowego „Piotrcovia” w Piotrkowie Trybunalskim założonego w 1951 r. (Piotrcovia–Ptak SSA, KS „Piotrcovia” SSA, „Piotrcovia” SA).

⁹ Takie wyniki badań uzyskał K. Kądziołka badając przy pomocy kwestionariusza ankiety zawierającej 34 pytania, opinie 30 zawodników KSP Polonia SSA na temat kultury organizacyjnej tej Spółki w 2009 r. Por. K. Kądziołka, *Analiza kultury organizacyjnej klubu sportowego na przykładzie KSP Polonia SSA w Warszawie*, praca licencjacka, AWF, Warszawa 2009.

3. KS „Pogoń” Szczecin założonego w 1948 r. („Piotrcovia” SA – w okresie kiedy działała pod nazwą „Morski Klub Sportowy Pogoń Szczecin” SSA).
4. Wrocławskiego Klubu Sportowego „Śląsk” Wrocław SSA założonego w 1997 r. (WKS „Śląsk” Sp. z o.o.).

Jeżeli uwzględnimy przy tym fakt, że w pewnym okresie czasu większość zawodników „Morskiego Klubu Sportowego Pogoń Szczecin” SSA stanowili obcokrajowcy (konkretnie Brazylijczycy), można dojść do wniosku, że w przypadku aktywności „spółkotwórczej” w obszarze sportu kwalifikowanego Antoniego i Edwarda Ptaków historia, tradycja i tożsamość zakładanych spółek miały znaczenie drugorzędne wobec pewnych koncepcji i strategii biznesowych. Ocena pozytywów i negatywów tego typu działań stanowić mogłaby przedmiot obszernej rozprawy naukowej.

6. Podsumowanie i wnioski

Blisko 40 spośród ponad 160 spółek kapitałowych w sporcie kwalifikowanym powołanych do życia w latach 1989–2009 zaprzestało działalności gospodarczej i nie zostało postawionych w stan likwidacji i upadłości. Spółki, które zaprzestały prowadzenia działalności gospodarczej nie składały sprawozdań z działalności zarządów, ani sprawozdań finansowych. Nie rozwiązaniem problemem etycznym pozostawał problem odpowiedzialności materialnej tych spółek wobec wierzycieli, a niekiedy także wobec własnych pracowników.

Niektóre spółki kapitałowe w sporcie kwalifikowanym w okresie swojej działalności kilkakrotnie zmieniały swoje firmy w sposób trudno rozpoznawalny dla osób luźno związanych z branżą sportu. Władze spółek jeszcze częściej zmieniały nazwy drużyn zarządzanych przez te spółki. Zmiany te utrudniały ich rozpoznawalność i kształtowanie spójnego wizerunku w oczach opinii publicznej.

Szereg problemów natury etycznej rodzi niedookreślony status społeczny zawodników profesjonalnych, a w niektórych sprawach także trenerów sportowych. Wątpliwości wzbudzać może zwłaszcza sytuacja, że zawodnicy profesjonalni w zależności od formy zatrudnienia i rodzaju dyscypliny sportu posiadają skrajnie odmienne zakresy praw i obowiązków oraz status społeczny i ekonomiczny.

Poziom uposażenia zawodników w spółkach sportowych nie jest adekwatny do poziomu gry i wkładu pracy. Wątpliwości etyczne wzbudza brak jednolitych i akceptowanych społecznie zasad ich wynagradzania.

Wątpliwości natury etycznej wzbudzać może umieszczanie w umowach o pracę z trenerami warunków rozwiązujących umowy w przypadku nieosiągnięcia przez nich określonych rezultatów sportowych, co w konsekwencji prowadzi do częstego zwalniania trenerów przez właścicieli spółek.

Biznesowe strategie przetrwania i rozwoju spółek, w tym przejęcia i fuzje, mogą pozostawać w kolizji z historią, tradycją i tożsamością tych podmiotów oraz prowadzić do zaniku tradycyjnych więzi pomiędzy drużynami zarządzanymi przez spółki a otoczeniem społecznym.

Problemy etyczne występujące w spółkach sportowych są egemplifikacją ogólniejszych problemów i relacji jakie mają miejsce pomiędzy pracą a kapitałem we współczes-

snym przedsiębiorstwie. Rozwiązywanie tych problemów jest trudne i skomplikowane, a czasami wręcz niemożliwe, w sytuacji niedostrzegania specyfiki sportu i uznawania go wyłącznie za jedną z dziedzin działalności gospodarczej.

Ethical Problems in Business Activities of Companies in the Field of Competitive Sports

Summary

This paper focuses on some ethical issues of companies operating in the field of competitive sports including in particular: limited liability vis-à-vis creditors of the companies that discontinued their activities, but were not subject to liquidation, nor bankruptcy petition has been filed; hampered recognisability of individual companies due to frequent changing of their names and names of teams participating in the tournaments; legal and financial status, rights and duties of contestants of these companies are underdefined; company identity is violated due to the pursuing of merger and acquisition strategy.

It was decided that the above issues exemplify broader problems between labour and capital in the contemporary enterprise.

Addressing of the above issues is a tough and complicated process, and sometimes simply impossible in the situation where sports have been recognised as equal sphere of business activities and where basic rules of market economy are respected also with reference to this sphere of life.

Key words: *professional ethics, companies in sports, rights and duties of company employees (contestants and coaches), company marketing strategies*